

ՀԱՆԴԻՍ

ՈՇՄԱՆ ԵՒ ԲԱԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՅԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՑ

ԱԼԷԳՍԱՆԴԻ Գ. Ի

ԵՒ ԿԱՅՍՐՈՒՎՈՅ

ՄԱՐԻԱՅ ՖԵՈԴՈՐՈՎՆԱՅԻ

մայիս 15 ին Թագաւոր Կայսեր Ալեքսանդր Գ. ի
 օժման եւ թագադրութեան օրը լինելով, յատկա-
 պէս որոշուած էր, որ մի Նպիսկոպոս պատարագէ եւ գո-
 հացողական մաղթանք կատարէ. սակայն սպասեալ հե-
 ռագրական ազդարարութիւնը հետեւեալ օրը, այսինքն
 ամսոյս 16 ին առաւօտեան ժամը 9 1/2 ընդունուած լինելը

յայտնի եղաւ Մայր Աթոռոյս բոլոր զանգակների որոտա-
ձայն ուրախ հնչմամբ, եւ ժողովրդեան խուռն բազմու-
թիւն տղամարդոց եւ կանանց հաւաքուեցին Մայր Տաճա-
րի շուրջը, հետզհետէ ժողովուեցին Ս. Սինօգի եւ այլ դի-
ւանատանց աստիճանաւորները իւրեանց համազգեստնե-
րով, տեղական զինուորների վաշտը վաշտապետով, եւ զան-
գակահաջարութեան ուրախ տրամադրութեան տակ սպա-
սում էին գոհացողական մաղթանքի կատարուելուն՝ որ
տեղի ունեցաւ ժամը 11 ին:

Զանգակահաջարութիւնը շարունակուեց մինչեւ երեկոյ,
իսկ ժողովուրդը թէ՛ Վաղարշապատի եւ թէ՛ շրջակայ գիւ-
ղօրէից ուրախ զուարթ երթեւեկումէին վանքի ընդարձակ
բազում եւ սպասումէին տունջեան լուսատուի տեղի տա-
լուց յետոյ արուեստական լուսի փառահեղ տեսարանին:
Այդ երեկոյ Ս. Աթոռոյս Միաբանական Ուխտը Թագաւոր
Վայսեր թագադրութեան եւ օծման առիթով ճրագաւոյց
էր կարգադրել թէ՛ Վանքում եւ թէ՛ ձեմարանում:

Արեգակը մայր մտնելուց կէս ժամ յետոյ վանքի շինու-
թեանց պատերի երեսին յարմարեցրած կանթեղները, տա-
նիքներին դրուած ճրագները, ընդարձակ բազում շարուած
ջահերն ու լապտերները առատ լոյս էին արտափայլում.
տեղական երաժշտական գործիքները իւրեանց սուր ձայ-
նով նուագումէին ժողովրդական եղանակները, իսկ խռու-
նուած բազմութիւնը կոհակաձեւ տատանւումէր այս եւ
այն կողմ: Սկսուեց հրաւառութիւնը եւ բազմութիւնն ա-
լիձեւ երբեմն այս եւ երբեմն այն կողմն էր մղւում
կամ դէպի հրաւառի կեդրօնը մօտենալու եւ կամ տեղի
տալու՝ արուեստական ասուպների տեղատարափին չեն-
թարկուելու համար: Մայր Տաճարի աւագ զանգակատան
արեւմտեան ճակատը զարդարուած էր մի լուսափայլ
գրուագով, որ գեղեցիկ կազմակերպած կանաչագոյն պսա-
կի մէջ ցոլացնումէր Ա. եւ Մ. տառերի փակագծերը եւ
III. նշանակը, իսկ դոյա վերայ «Богже Царя Храни» բա-

ուերը սպիտակ ժապաւէնի մէջ: Այս ուրախ հանդէսը տեւեց երկու ժամ, այնուհետեւ տեղական նուագահանդէսը ժողովրդեան բազմութեան հետ ուղղուեց դէպի ձեմարան այն տեղի ճրագալոյցն եւս տեսնելու:

ձեմարանի հիւսիսային ճակատը զարգարուած էր դարձեալ մի լուսափայլ եւ աւելի շքեղ դրոշագով վերեւ յիշուած ձեւովն, գունաւոր լապտերները թէ՛ ձեմարանի շուրջը եւ թէ՛ բագի ծառերի վերայ յարմարեցրած աւելի եւս շքեղ տեսարան էին կազմում: Թէեւ քամին մի փոքր խանգարել էր կամենում: այստեղ տեղական նուագահանդէսի փոխանակ ժողովրդին բաւականութիւն եւ հոգեկան մխիթարութիւն էր պատճառում ձեմարանի երգեցիկ աշակերտների տաղասացութիւնը, որ սկսուեց «*Боже Царя Храни*» մաղթանքով, որ չորս անգամ կրկնուեց եւ իւրաքանչիւր ընդհատմանը հազարաւոր ձայներ միաբերան «*ура*» եւ կէցցէ աղաղակներով օդը ընդերկար թնդացնումէին: Այս մաղթանքից յետոյ երգեցողութիւնը եւ ժողովրդեան զբօսանքը բաւական ժամանակ շարունակուեց եւ բազմութիւնը թէեւ շատ ուշ, բայց դարձեալ յակամայս տեղի տուեց: Շատ երեւելի հանդէսներ տեսնողներ խոստովանումէին, որ հազիւ մի այսպիսի հանդէս տեսել էին երեւելի քաղաքներում:

Հետեւեալ օրը ամսոյս 17 ին հանդիսաւոր Ս. Պատարագից յետոյ գոհացողական մաղթանք կատարուեց ժողովրդեան եւ աստիճանաւորների խումբն բազմութեամբ: Նկեղեցական հանդէսը վերջանալուց յետոյ ըստ կանխագոյն հրաւիրման՝ բոլոր դիւանատանց աստիճանաւորները, ժողովրդեան խումբն բազմութիւն աւելի քան 400 անձինք մեծածախ ճաշ վայելեցին Վանքի ձմեռնային եւ ամառնային սեղանատանց մէջ. իսկ տեղական վաշտի զինուորները դարձեալ Վանքի հաշուուով ճաշեցին Վաղարշապատայ հասարակաց սրահներում:

ձաշկերութի ժամանակ ամառնային սեզանատան մէջ Գեր. Տ. Սերովբէ Սրբազան Եպիսկոպոսը յայտնելով հանգիսի պատճառը եւ ազդու կերպով բացատրելով այն բոլոր բարիքը, որ Հայերս վայելել եւ վայելում ենք Ռուսաց Մեծ Տէրութիւնից, եւ այն բարիքը, որ բոլոր Հայերը, լինեն թէ եւ օտար Տէրութեանց հպատակ, տկնկալում են Ռուսաց Տէրութեան շնորհիւ եւ բարեհաճ կամեցողութեամբ վայելել, առաջարկեց կենաց բաժակ ՆՈՅՈՒՆՅԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵՏՈՒԹԵԱՆՅ Օգոստոսի առ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ III. Կայսեր եւ ՄԱՐԻԱ Ֆէօդորովնայ Կայսրուհու համար, շնորհաւորելով նոցին Կայսերական Մեծութեանց թագադրութիւնն ու օծումը, երկար կեանք եւ առողջութիւն բարեմաղթելով. բոլոր սեզանակիցները յոռնկայս շամպանիայի սկահակները ձեռքերին երկարատեւ կեցցէներով եւ ուրբաներով յայտնեցին իւրեանց ամենախոնարհ հպատակական սրտի անկեղծ զգացմունքը, եւ բաժակները դատարկուեցին սեզանից դուրս պատի տակ կարգով կանգնած երիւստարդների հրացանների օրոտմամբ:

Նորին Սրբազնութիւն Սերովբէ Եպիսկոպոսը երկրորդ կենաց բաժակը առաջարկեց Նորին Կայսերական Բարձրութեան Թագաժառանգի համար. եւ յաւելացրեց բարեմաղթութիւններ Ռուսաց Կայսերութեան ապագայ բարօրութեան, Ռուսաց ազգի յաջողութեան համար. դարձեալ յոռնկայս սեզանակիցների բազմութիւնը օրոտաձայն կեցցէների եւ ուրբաների դղրգմամբ եւ հրացանների օրոտմամբ դատարկեց շամպանիայի սկահակները:

Նորին Սրբազնութիւնը երրորդ բաժակը առաջարկեց Հայոց ազգի լրութեան կենացը, բարեմաղթելով, որ ապրին նոքա նշն անկեղծ երախտագիտութեամբ եւ հաւատարմութեամբ գէպի Ռուսաց Կայսերական Տունն ու գէպի Ռուսաց ազգը, որից քրիստոնէական եղբայրսիրութեան բարիքը վայելել է ցայսօր եւ պիտի վայելէ այսուհետեւ: Սրոտաձայն կեցցէներով դատարկուեց շամպա-

նիա գինու այս կենաց բաժակն եւս: Նորին սրբազնութեան խօսքերը Ռուսազգի աստիճանաւորների համար թարգմանումէր գաւառապետ Մեծ. Պ. Գէորգ Խան - Աղեան: Այս կենաց բաժակներից յետոյ Պ. Գաւառապետը Ռուսերէն լեզուով կենաց բաժակ առաջարկեց Էջմիածնի Միաբանական Ուխտի եւ Ս. Աթոռի հաստատութեան համար. նոյն Պարօնը կենաց բաժակ առաջարկեց Տեղապահ Ամենապատիւ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի համար: Ընչ ասել կուզի, որ այս կենաց բաժակներն եւս յօանկայս եւ որոտաձայն կեցցէներով ու հրացանաձգութեամբ դատարկուեցին: Այսպէս ժամը 11 ին սկսելով հացկերոյթը գրեթէ երկուսին վերջացաւ եւ ուրախ զուարթ բոլորն էլ դուրս եկան սեղանից եւ ժողովրդեան բազմութեան հետ խառնուելով, սկսեցաւ ընդհանուր զրօսանք: Վանքի արտաքին պարսպից դուրս հիւսիսային կողմը հրապարակի մէջ հասարակաց պարտիզի առաջ լարախաղացը զուարճացնումէր բազմութեանը:

Ամսոյս 18 ին Էջմիածնի հասարակաց պարտիզում Վաղարշապատի եւ շրջակայ գիւղօրէից հասարակութեան հաշուով ճաշ էր պատրաստուած. Հայ. եւ Մահմ. հոգեւորականների կատարած գոհացուական մաղթանքներից յետոյ խոռոչ բոլորեցին պատրաստուած մեծածախ սեղանի շուրջը. առաջին սեղանը բոլորել էին Էջմիածնի Վանական Ուխտի Անդամները, դիւանատանց գլխաւորներն ու ձեմարանի ուսուցիչները. երկրորդ սեղանը բոլորել էին դիւանատանց միւս աստիճանաւորներն ու այլ յարգոյ անձինք. երրորդ սեղանը բոլորել էին Մահմետական հոգեւորականութիւնը իւրեանց հաւատակից աստիճանաւորներով ու յարգոյ անձնաւորութիւնք, որոնց համար պատրաստուած էր պարսկ. փլաւ եւ ըմպելիքի տեղ՝ օշարակ. մնացեալ սեղանների շուրջը խմբուած էին Տան. եւ գաւառները: Գաւառապետ Պ. Գէորգ Խան - Աղեան ոտքի վերայ կանգնած կարգադրումէր, ինչ որ պէտք էր եւ իրրեւ բազմամեայ փորձուած հին ծա-

ռայոյ շատ լաւ կառավարեց հացկերոյթը. ամենից ուրախային երկսեռ փոքրիկ մանուկների սեղանն էր, պատուելի փոքրիկները բոլոր հանդիսի աղն էին հանդիսանում իրանց մանկական անմեղ շարժումներով, խօսակցութեամբ եւ պահանջներով:

Ճաշի ժամանակ նուագումէր տեղական երաժշտութիւնը, եւ երկու սաժէն բարձրութեամբ փայտոտն պարում ու զուարճացնում էր սեղանակիցներին:

Տեղապահ Ամենապատիւ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Արքեպիսկոպոսը առաջին կենաց բաժակը առաջարկեց Նոյին Կայսերական մեծութեանց Ալէքսանդր Ալէքսանդրովիչի եւ Մարիա Ֆէոդորովնայի համար, ամբողջ բազմութիւնն յոտընկայս որոտաձայն ուրբաներով ընդունեց առաջարկը եւ էջմիածնի ճեմարանի վարժապետական խումբը սկսեց «Богже Царя Храни» մաղթանքը, որ կրկնուեց երեք անգամ, եւ իւրաքանչիւր անգամի ընդհատման ժամանակ օդը թնդումէր որոտաձայն ուրբաներով:

Նորին Ամենապատիւ Սրբազնութիւնը երկ. կենաց բաժակը՝ առաջարկեց Նորին Կայսերական Բարձրութեան ժառանգի եւ Ռուսաց Կայսերական Տան ու Ռուսաց ազգի ապագայ բարօրութեան համար, որ դարձեալ ընդունուեց որոտաձայն ուրբաներով: Հաշտարար Դատ. քննիչ Ռուսազգի Պ. Ստրելկովը առաջարկեց կենաց բաժակ Ամենապ. Տեղապահ Հօր, էջմիածնի Միաբանական Ուխտի, Ս. էջմիածնի եւ Հայ ազգի համար: Գաւառապետ Պ. Գ. Խան-Աղեան կենաց բաժակ առաջարկեց Մահմետական հոգեւորականների եւ բոլոր Ռուսահպատակ Մահմետականների համար. ինչ ասել կուզի, որ բոլոր կենացները յոտնկայս ընդունուեցին. վերջապէս Գաւառապետ կարգադրիչ Պ. Խան-Աղեանի կենաց բաժակով վերջացաւ ճաշկերոյթը. իսկ ինջոյքը շարունակուեց մինչեւ երեկոյ. ցերեկով ժողովրդեան զբաղեցնումէին երեք լարախաղացները, որոնք միմեանց մրցելու համար ամեն ճարպիկութիւն գործ էին դնում. այդ

յարախաղացներից մինը Մահմետական Ղարխուն կոչուած գիւղիցն էր. իսկ երկուսը Հայ էին, մինը Խաթունարիցի միւսը Օշականցի. երկու Հայերն եւս Հմուտ էին իրանց արհեստին, բայց Օշականցին՝ գերազանցումէր իւր երկու ընկերներէցն էլ:

Արեւամտից յետոյ Հասարակաց պարտիզում ճրագալոյց կար եւ ժողովուրդը զքօսնում եւ ուրախանումէր: Այս երեք օրը (15, 16 եւ 17) անընդհատ շարունակւումէր զանգակահարութիւնը:

Թագադրութեան հանդիսի առիթով կազմած այս տօների միայն արտաքինը եւ այն եւս շատ համառօտ կերպով ի գիր արձանացնելով առաջարկումեմ ընթերցողին աւելացնելով միանգամայն թէ որքան խորաբմատ տպաւորութիւն է թողնում ամեն մի բարեյիշատակ գէպք. որքան սէր, անկեղծութիւն եւ երախտագիտութիւն կարող է տածել ժողովուրդը գէպի իւր Մեծ. Վեհապետը, Որի արդար կառավարութեան շնորհիւ ունի կեանքի, գոյքի ապահովութիւն եւ բարեկեցութիւն — ապահովեալ հպատակների հաւասարութեան օրէնքով:

Աստուած իւր ժողովրդեան իղձերը տեսնելով, թող պահպանէ Ռուսաց Պայսերական Գահը հաստատուն եւ անդրդուելի, թող երկարացնէ կեանքը Օգոստափառ Մեծ. Զոյգերի, որոնց Թագադրութեան եւ Օծման հրաշափառ արարողութիւնը այնքան ուրախութիւն եւ խնդութիւն պատճառեց ժողովրդեան: Աստուած թող իւր Օծեալների կեանքը տնփորձ եւ անլտանգ պահի ամեն երեւելի եւ աներեւոյթ պատահարներից, Ահա մեր եւ ամեն Հայերի իղձերը: